

WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

Miesięcznik poświęcony przeglądowi spraw geograficznych w Polsce i za granicą.

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Redakcja: LUDOMIR SAWICKI i WIKTOR ORMICKI

KRAKÓW-DĘBNIKI, UL. BARSKA L. 41.

Wychodzi z początkiem każdego miesiąca z wyjątkiem sierpnia i września

Kraków, luty 1927 r.

†

JOVAN CVIJIĆ

profesor geografji na Uniwersytecie w Białogrodzie serbskim, honorowy członek Polsk. Tow. Geogr., zmarł po długiej a ciężkiej chorobie dnia 16. stycznia 1927.

W Zmarłym zeszedł do grobu jeden z najwybitniejszych geografów Europy, zasłużony we wszystkich prawie gałęziach nowoczesnej geografji i jeden z jej twórców. Zwłaszcza geomorfologia, a z jej dziedzin nauka o krasach wzbogaciła się Jego licznymi i poważnymi pracami. Większe jeszcze może zasługi położył On około organizowania życia naukowego, a bez przesady powiedzieć można i kulturalnego na Bałkanie. Prace Jego, Jego licznych uczniów i założonych przez Niego instytutów i towarzystw zaważyły zwłaszcza w okresie wojny światowej niemało na losach całego Bałkanu. Choć unikał bezpośredniego wmieszania się w wir pracy politycznej, renesans państwa Jugosłowiańskiego jest w niemałym stopniu Jego dziełem. Ojczyzna straciła w Nim jeden z swych najszlachetniejszych filarów, nauka geografji, a zwłaszcza krajoznawstwo Bałkanu wybitnego organizatora i badacza, Polska najlepszego z swych jugosłowiańskich przyjaciół.

Cześć Jego pamięci!

I. Sprawy Krakowskiego Oddziału Pol. Tow. Geogr. (*Actes de Succursale Cracovienne de la Société Polonaise de Géogr.*).

Doroczne Walne Zebranie Krak. Oddziału P.T.G. odbyło się dnia 26 stycznia 1927 roku w sali Inst. Geogr. U. J. z udziałem wymaganej przez statut ilości członków. Zagaił je przewodniczący prof. Sawicki, poświęcając dłuższe, gorące przemówienie przypomnieniu zasług zmarłych członków honorowych P.T.G.: ś.p. gen. Grąbczewskiego i prof. Cvijica. Pamięć ich zebrani uczcili przez powstanie. Po odczytaniu i przyjęciu protokołu z ostatniego Walnego Zebrania przedłożył sekretarz sprawozdanie z działalności Oddziału za okres ubiegły.

Sprawozdanie sekretarza: Wobec tego, że w roku poprzednim Walne Zebranie odbyło się w terminie wyjątkowo spóźnionym, bo 9 czerwca 1926, okres sprawozdawczy, który mamy za sobą, obejmuje zaledwie kilka miesięcy, z których część przypada na ferje letnie, stanowiące jak wiadomo, przerwę w akcji Towarzystwa. To też sprawozdanie z działalności Oddziału za ten czas nie może wykazywać ważnych zmian i przedstawiać się musi skromnie. Mimo to Zarząd uważał za konieczne zwołanie obecnego Walnego Zebrania, aby utrzymać stały termin zamknięcia roku działalności, wyjątkowo tylko przekroczony w roku ubiegłym.

W okresie sprawozdawczym ilość członków Oddziału nie zwiększyła się. Oddział Krakowski jest dotychczas jedynym obok warszawskiej macierzy miejscowym oddziałem P. T. G.; powstający już bowiem w r. ubiegłym Oddział Lwowski zamienił się na odrębne Towarzystwo.

Główną troską Zarządu było przeprowadzenie zapowiedzianej już na poprzednim Walnem Zebraniu koordynacji wydawnictw Tow., sfinalizowanie układu z centralą warszawską, zmierzającego do tego, by każdy członek Tow. Warszawskiego czy Krakowskiego otrzymywał po opłaceniu wkładki zarówno „Przegląd“, jak „Wiadomości Geograficzne“. Akcja ta została szczęśliwie doprowadzona do skutku, ale korzyści jej wtedy jedynie będą trwałe, jeśli Tow. znajdzie odpowiednią ilość członków, zapewniających istnienie tym wydawnictwom. Sprawa ich pomnożenia i sprawa wpłacania wkładki jest w dalszym ciągu najbardziej palącą troską Oddziału.

W ostatnich czasach ponowił Zarząd swe próby poprzednie zainteresowania sprawami Tow. Kół wojskowych i stworzenia osobnej sekcji wojskowej, jak również pociągnięcia do współpracy kół misjonarskich z łona duchowieństwa. Akcja ta jest w toku.

Zebrania (1) publ. i (5) fachow. odbyły się w następujących terminach: fachowe: 6 czerwca 1926: Dr. Kubijowicz, Z antropogeografii Nowego Śącza; fachowe: 9 czerwca: Smoleński, Epigeneza subsekwentnych dolin w Karpatach; publiczne: 1-go listopada 1926: Fischer Jan, Wrażenia z podróży łodzią po Bałtyku; fachowe: 3-go grudnia 1926: Dyskusja nad moreną szafłarską;

fachowe: 16. XII. Dr. Witkowski, O pomiarach grawimetrycznych na Pomorzu w Sekcji pedagogicznej; 19. I. 1927: Dr. Niemcówna, Lektura geograficzna w szkole średniej. Treść odczytów jest omówiona w „Wiadomościach Geograficznych“, frekwencja wahała się od 20—60 osób. Z wydawnictw dokończono IV. rocznik „Wiadomości Geograficznych“.

Nad sprawozdaniem sekretarza rozwinęła się dłuższa dyskusja. Przewodniczący omówił potrzebę pewnej reorganizacji towarzystwa, wzmoczenia propagandy, odbywania wspólnych wycieczek naukowych, zakładania nowych miejscowych oddziałów, uzupełniania biblioteki. Ks. Rev. O. Krzyszkowski podniósł postulat popularnych odczytów z dziedziny geogr. regionalnej. Dr. Niemcówna zaznaczyła potrzebę prenumerowania większej ilości naukowych czasopism. Dla ułatwienia tej sprawy wybrano komisję, złożoną z wnioskodawczyń i p. Romańskiego.

Po przyjęciu sprawozdania przedłożył skarbnik stan kasy Oddziału, poczem w myśl wniosków Komisji Kontrolującej Zebranie udzieliło Zarządowi absolutorjum. Nastąpiły wybory uzupełniające do Zarządu. W miejsce ustępujących z kolei członków: prof. Korbla, Dr. Kubijowicza i prof. Piątkiewicza wybrani zostali: prof. Korbel i Dr. Kubijowicz (powtórnie) oraz p. W. Pruszyński — ponadto zalecono powołać do Zarządu przez kooptację: Ks. rev. Krzyszkowskiego, p. J. Fischera oraz jednego przedstawiciela wojskowości: Do Komisji Kontrolującej wybrano pp. Czerwińskiego, Talko-Hryniewiczza i Udzielę. Delegatem na Zjazd Słowiańskich Geografów i Etnografów został p. prof. Korbel. Na wniosek Zarządu uchwalono ustalić roczną wkładkę członkowską na 12 zł., płatną w dwóch półrocznych ratach, oraz skreślenie obowiązku posyłania do macierzy w Warszawie wobec wspólnego pokrywania kosztów wydawnictw, 20% wkładek Oddziału.

Przed Walnem Zgromadzeniem odbyło się Zebranie Zarządu, na którym przygotowano wnioski na Walne Zgromadzenie.

Na zebraniu Sekcji Pedagogicznej Oddziału Krak. P. T. G. dnia 19 stycznia 1927 r. omówiła Dr. Niemcówna sprawę lektury geograficznej w szkole średniej. Przedstawiła kolejno dzieła geografów polskich, które w tym celu winny być spożytkowane, książki podręcznicze, czasopisma oraz powieści o tle egzotycznym, czytane przez młodzież, i omówiła ich wartość dydaktyczną. Podkreśliła braki i trudność dobrania odpowiedniego zespołu lektury geograficznej dla różnych stopni. Za palącą uznała przedewszystkiem potrzebę lektury geograficznej w kl. I. W dyskusji zabierał głos prof. Smoleński, uzupełniając niektóre dane bibliograficzne referentki oraz Dr. Kubijowicz, który poruszył dydaktyczną stronę lektury szkolnej na stopniu niższym. W zebraniu wzięło udział około 60 osób, przedstawiciele szkolnictwa średniego i powszechnego. Obfita ta frekwencja, świadcząca o żywym zainteresowaniu, jest dowodem potrzeby zebrań Sekcji i aktualności spraw, które tak umiejętnie poruszyła prelegentka.

Odczyt prof. Sawickiego p. t. „Eskapada samochodowa po Kresach Wschodnich“. Dnia 26 stycznia wygłosił prof. Sawicki sprawozdanie z podróży letniej, dokonanej w towarzystwie etnografa prof. Moszyńskiego, glaciologa St. Wołosowicza i geografa gospodarczego Dra W. Ormickiego samochodem ekspedycyjnym po Kresach Wschodnich. Poświęciwszy kilka uwag znaczeniu kulturalnemu i politycznemu badań naukowych na Kresach, opisał drogę przy pomocy mapy i licznych obrazów świetlnych, w których krajobraz i życie Kresów wystąpiło z wielką wyrazistością, wreszcie poświęcił uwagę kilku najogólniejszym wynikom podróży co do analizy krajobrazu, badań jeziornych, rozmieszczenia ludności i analizy osadnictwa. Odczyt nagrodzony został przez licznych słuchaczy rześciami oklaskami: pojawi się w druku w „Krakowskich Odczytach Geograficznych“.

II. Ruch geograficzny w świecie i w Polsce. (*Mouvement géographique dans le monde et chez nous*).

I. Towarzystwa i czasopisma (*Sociétés et Révues*).

Berlin. Wychodząca w Berlinie „Zeitschrift für Geopolitik“ i ukazujące się w Monachjum czasopismo „Weltwirtschaft u. Welt-politik“ sfuzjonowały się z dniem 1. I. 1927. Nowopowstała publikacja zatrzymała tytuł berliński.

Bengasi. Rząd Cyrenaiki przystąpił do nowego wydawnictwa periodycznego „Bolletino Geografico“, w którym podaje do publicznej wiadomości wszelkie wiadomości o ziemi i zaludnieniu Cyrenaiki, uzyskane przez urzędników i wojskowych, przy pomocy Wydziału Nauki Gubernatorstwa.

Cambridge. Międzynarodowa Unja Astronomiczna ustanowiła na sesji w Cambridge ujednostajnienie miar astronomicznych: 1) wymiary słońca i planet należy podawać w km, 2) wymiary systemu słonecznego średnimi promieniami elipsy drogi ziemskiej, 3) dla odległości gwiazd ustanawia się jako miarę „parsec“ równy 3,15 latom promieni światła, 4) jako miarę bezwzględną wielkości gwiazd należy stosować odległość 10 parsec, 5) jednostką fali w spektroskopie będzie „Angström“ czyli fala o długości 10 m.

Florencja. Włoska Komisja dla badań geograficznych nad Palestyną. — Zeszyt styczniowy „l'Universo“ przynosi nam szczegółowe informacje co do ustroju nowoutworzonego pod auspicjami włoskiego Komitetu Narodowego Geograficznego Komisji Palestyńskiej. Na jej czele stoi 7 członków Komitetu Narodowego pod przewodnictwem znanego badacza Azji i Afryki Filippo de Filippi, podczas gdy sekretarjat powierzono pierwotnie prof. Olinto Marinelli, zaś po jego śmierci prof. G. Bognetti. Środki gromadzone są w formie jednorazowych dotacyj lub rocznych wkładek ze strony społeczeństwa. Zużyte zostaną w pierwszym okresie: 1) na ekspedycje geograficzne dla zbadania morza Martwego, jego basenu i rowu Jordanu, 2) dla utworzenia w samej Jerozolimie zakładu naukowego, zaopatrzonego w cały aparat, potrzebny do badań nad Palestyną,

a dostępny wszystkim badaczom świata, 3) wreszcie na prace kartograficzne nad Palestyną z szczególnem uwzględnieniem kartografii włoskiej. Tak Włochy stanęły do współzawodnictwa najszlachetniejszego, bo naukowe także na terenie palestyńskim. Najbliższą zrealizowania jest ekspedycja do morza Martwego, nad którego wybrzeżem utworzoną będzie stała stacja limnologiczna, meteorologiczna i wodostanowa.

Krzemieniec. Z inicjatywy prof. Woźnowskiego rozpoczęło Kółko krajoznawcze im. dra Wilibalda Bessera Bratniej Pomocy Młodzieży Liceum Krzemienieckiego wydawnictwo własnego organu, poświęconego opisowi Krzemieńca i okolicy. Pismo jest kwartalnikiem i nosi tytuł „Nasz Widnokrąg“. Inicjatywę prof. Woźnowskiego witamy serdecznie i życzymy szczęścia nowej placówce idei geograficznej.

Leszno. W związku z uchwałami lwowskiego Zjazdu polskich nauczycieli geografii zreorganizowano tut. zrzeszenie, obejmujące niemi średnie i powszechne zakłady, znajdujące się w Lesznie. Od nowego roku szkolnego „Zrzeszenie“ rozciągnie swą działalność na cały powiat. Na czele Zrzeszenia stoi prof. Mścisz.

Rzym. W r. ub. wyszedł w Rzymie pierwszy zeszyt nowego czasopisma „Colombo“, wydawnictwa Instytutu Cristoforo Colombo dla spraw włoskich i pirenejskich. Redakcję objął prof. Luigi Bacci, wśród artykułów są i geograficzne (prof. Almagia i t. d.).

Warszawa. 20-lecie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego obchodzono bardzo uroczyście w Warszawie. Dnia 5 grudnia r. ub. odbył się zjazd członków, na którym składali sprawozdania: prezes P. T. K. Aleksander Janowski i wiceprezes Aleksander Patkowski. Na posiedzeniu popołudniowem referował prof. St. Pawłowski na temat: „Nowe dziedziny pracy krajoznawczej“ i prof. W. Antoniewicz „O organizacji i znaczeniu muzeów krajoznawczych“. W dniach od 1. do 10. XII. 1926 zorganizowaną była wystawa fotograficzna obrazująca „Piękno Polski“.

Warszawa. Z początkiem 1927 r. zacznie wychodzić kwartalnik p. n. „Wiadomości Służby Geograficznej“, mający za zadanie, jak głosi § 1 „Statutu“: pogłębienie i krzewienie wojskowej wiedzy geograficznej wśród wojska i społeczeństwa przez:

- a) umożliwianie publikowania prac badaczom z różnych gałęzi wiedzy geodezyjnej i geograficznej, w szczególności, dotyczących zagadnień geodezyjnych, astronomicznych, kartograficznych, geologicznych etc. w zastosowaniu do wojskowej służby geograficznej,
- b) podawanie do wiadomości ogólnej wyników doświadczeń własnej i zagranicznej służby geograficznej oraz rezultatów specjalnych studjów i prac,
- c) omawianie aktualnych spraw z tej dziedziny. oraz nauk pokrewnych,
- d) śledzenie postępu wiedzy geodezyjnej i geograficznej w kraju i zagranicą,
- e) pogłębianie i rozwój fachowego wykształcenia oficerów służby geograficznej,

- f) zainteresowanie i zapoznanie kół fachowych i szerszego społeczeństwa z wytycznymi oraz metodami prac służby geograficznej,
- g) kontakt z analogicznymi placówkami w kraju i zagranicą.
- „Wiadomości Służby Geograficznej“ prowadzić będą następujące działy główne:
- a) dział naukowy w związku z różnymi gałęziami służby geograficznej,
  - b) dział urzędowy Wojskowego Instytutu Geograficznego oraz Sekcji Geograficznej Towarzystwa Wiedzy Wojskowej,
  - c) dział sprawozdawczy z prasy i literatury pokrewnej, krajowej i zagranicznej,
  - d) dział propagandy, mający na celu zapoznanie szerszych warstw wojska i społeczeństwa z metodami i wynikami prac Wojskowego Instytutu Geograficznego,
  - e) dział korespondencji w sprawach, związanych ze służbą geograficzną,
  - f) dział, uwzględniający potrzeby przysposobienia rezerw służby geograficznej,
  - g) bibliografia (ze szczególnem uwzględnieniem map).

Na czele Komitetu Redakcyjnego stoi szef W. I. G. pułk. Kreutzinger. Adres Redakcji: Warszawa, ul. Wilcza 64.

Włocławek. Staraniem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Oddział Włocławek, rozpoczęto wydawnictwo organu regionalnego, poświęconego sprawom społecznym, oświatowym, gospodarczym i t. d. „Życie Włocławka i okolicy“. Jest on miesięcznikiem.

II. Zjazdy (Congrès).

X. Kongres Włoskich Geografów. W dniach 6—15 września b. r. obradować będzie w Medjolanie X. Zjazd Geografów Włoskich pod protektoratem króla, a honorowem przewodnictwem Mussoliniego, połączony z wystawą geograficzną zagranicznej ekspansji Włoch, wystawą fotograficzną krajoobrazu włoskiego, wystawą owoców włoskiej produkcji geograficznej ostatniego trzechlecia, wystawą starych geograficznych cimelejów, wreszcie wystawą dzieła „L'Italia Geografica“ Achillego Bertarelli.

Wycieczki skierowane będą: a) do Como, Lugano, Lago Maggiore, b) do Domodossola, Valle di Antrona i Formazza, wreszcie c) ku zwiedzaniu niziny Lombardzkiej w okolicy Pavii. Prace swoje Kongres podzielił na sekcje: I. fizjogeografii, II. geografii historycznej, III. geografii ekonomicznej i społecznej, IV. geografii kolonialnej, V. dydaktyki geografii. Na czele Komitetu Organizacyjnego stoi generał Carlo Porro, sekretarjat ma siedzibę w Touring Club Italiano, Milano, Corso Italia 10, wkładka wynosi 40 lirów dla osób prywatnych, 100 lirów dla towarzystw i instytutów.

III. Ekspedycje. (Expéditions).

Wyprawa etnograficzna Roerich do Indyj. International Art Centre Corona Mundi w Nowym Yorku wysłała ekspedycję etno-

graficzną pod kierownictwem Mikołaja Roericha, któremu towarzyszą dwaj jego synowie, dla zbadania okolic Sikkim, dolin alpejskich Himalaja, Kaszmiru, Ladak aż do chińskiego Turkestanu.

Wyprawa samochodowa przez Syryję i Persję. Le Blanc udał się w towarzystwie kilku wojskowych, dwoma trójosiowymi samochodami Renault przez pustynię Synaj do Bejrutu, Teheranu i Indyj, specjalnie dla zbadania szlaków, zdolnych do ruchu samochodowego w zachodniej Azji.

IV. Wiadomości drobne (*Informations courants*).

Europa. Produkcja rafinerij naftowych w Rumunji w pierwszych 9-ciu miesiącach u. r. wyniosła 2'2 milj. ton, t. zn. 638.047 t. więcej aniżeli w tym samym czasie 1924 r.

Ludność niemiecka w Wielkiej Rumunji. W Sybinie w r. 1923 ukazała się nakładem Niemców wielko-rumuńskich mapa rozmieszczenia osad niemieckich w Wielkiej Rumunji¹⁾. Uwzględniając wszystkie wątpliwości, jakie nasuwają się przy interpretacji omawianej mapy, — można wyróżnić mniej lub więcej dokładnie się zaznaczających 6 obszarów kolonizacji niemieckiej:

1. Szwabski Banat, 2. okolica Szatmar Nemeti, 3. Sasi Siedmiogrodzcy, 4. Niemcy Bukowińscy, 5. Niemcy Bessarabscy i 6. Niemcy w Dobrudży.

Banat Szwabski jest najludniejszy. Najmniej Niemców mieszka w Dobrudży. Sasi Siedmiogrodzcy skupieni są w 3 mniejszych grupach. Niezależnie od tego stanowią Niemcy element napływowy w poszczególnych miastach.

Ludność Niemiec. Według wyników tymczasowych obliczeń zaludnienia Niemiec, przedsięwziętych na podstawie spisu z dnia 16. VI. 1925 ludność Niemiec (bez zagłębia Saary) wynosi 62,468,762 mieszek. Uwzględniając i obszar okupowany podnosi się na 63,500,000 mieszek. Ten stan liczebny odpowiada stanowi z roku 1908. W stosunku do spisu z roku 1919 ludność wzrosła 5'6%.

Przemysł cukrowy w Austrii przechodził nader ciężki kryzys po utracie obszarów produkcji surowca. Pragnąc utrzymać fabryki w ruchu — rząd popiera uprawę buraków cukrowych. Produkcja w r. 1924/25 (ponad 75,000 ton) jest przeszło 3 razy większa aniżeli w r. 1919/20. Mimo tego jednak fabryki (jest ich 7) muszą sprowadzać surowiec z Czechosłowacji.

Rolnictwo w pd. Jugosławiji. Pod uprawą rolną pozostawało w roku 1925—4791 592 ha, z tego pszenica zajmowała 1,773.643, kukurudza 2,104.269, owies 346 600, żyto 199.450, jęczmień 367.630. Zbiór zbóż wynosił ponad 2 milj. t., z tego 400.000 eksportowano.

Zbiory w Portugalji. Zeszłoroczny zbiór w Portugalji ukształtował się niepomyślnie. Zbiory pszenicy, kukurudzy i strączkowych są około 25% gorsze od normalnych. To samo odnosi się do zbioru oliwek, co się szczególnie niekorzystnie odbije w przemyśle oliwnym. Pomyślnie wypadł zbiór wina. Wspaniały wprost zbiór kory z dębu korkowego.

Pireus, wolnem miastem portowem. Izba handlowa m. Pireus uchwaliła na nadzwyczajnem posiedzeniu memoriał wystosowany do Rządu Greckiego, żądający uznania portu Pireus za wolne miasto portowe.

Komunikacja pospieszna z Afryką Pd. Podróż z Hamburga do Kapstadt trwa obecnie conajmniej 28 dni. Z dniem 27 stycznia br. rozpocznie obsługę tej linii parowiec „Toledo”. Przebywać on będzie tą drogą w 21 dniach.

Norweska flotylla do połowu wielorybów składa się z 17 stacyj ładowych, 19 pływających i ze 114 okrętów myśliwskich. W ostatniej kampanji zdobyto 597.700 t. tranu o wartości 90 milj. kr. norw. Ilość ta odpowiada przeszło połowie produkcji światowej.

Wielki połów śledzi na wybrzeżach morza polskiego. W październiku pojawiły się w zatoce w pobliżu Helu wielkie ławice śledzi. Połów przedsięwzięty przez rybaków z Helu, Jastarni i Boru był tak udatny, że jedną

¹⁾ Karte der deutschen Siedlungen Grossrumäniens, hrsg. vom Kulturamt des Verbandes der Deutschen in Grossrumänien 1923, 4 ark., 1:50.000.

siecią łowiono do 10 q śledzi. Wobec jednak niezorganizowanego handlu ryba spadła w Gdańsku do 4 gr. za 1 kg. Dochód zatem rybaków był niesłychanie mały. Były wypadki wogóle braku popytu do tego stopnia, że rybacy rzucali rybę z powrotem na morze.

Stosunki gospodarcze na Łotwie. W przemyśle łotewskim uderza po wojnie rozrost drobnych przedsiębiorstw t. zn. zatrudniających po kilku, kilkunastu do kilkudziesięciu robotników. Liczba zakładów przemysłowych wynosiła przed wojną 782, obecnie 2.839. Natomiast przed wojną wypadało przeciętnie na jedno przedsiębiorstwo 120 robotników, dzisiaj zaś 17!

Dominująca rola w życiu gospodarczym przypada przemysłowi drzewnemu i to głównie produkcji celulozy, masy drzewnej i papieru, oraz fabrykacji płyt klejonych. Przemysł obliczany jest rocznie na przeróbkę 210.000 m³ drzewa, t. j. na ilość, którą Łotwa przy racjonalnej gospodarce leśnej może mieć stale do dyspozycji.

Przemysł metalowy (302 przedsiębiorstwa) znajduje się obecnie w zastrój, podobnie jak i przemysł bawełniany (26.000 wrzecion).

W roku 1926 ukończono budowę rafinerji cukru w Mitawie, obliczoną na produkcję na 25—30.000 q cukru rocznie (t. j. roczne zapotrzebowanie państwa).

W rolnictwie daje się obserwować przechodzenie z gospodarki czysto rolnej na hodowlaną. Symptomatyczne znaczenie ma pod tym względem zmniejszenie obszaru żytem o 8.000 ha, owsem o 9.000 ha, a zwiększenie obszaru jęczmieniem o 14.000 ha i pszenicą o 1.400 (wskutek wyższych cen).

Powierzchnie wzięte pod len były w r. 1926 o 15.000 ha mniejsze aniżeli w r. 1925 (wskutek spadku cen len).

Natomiast powierzchnia pól ziemniaczanych i jarzynowych wzrosła o 7.000 ha (razem wzięta). Dodać należy, że właśnie ziemniaki i jarzyny są stosowane jako pasza bydłęca

Wogóle powierzchnia uprawna Łotwy wynosiła w r. 1925 ha 1,072,000, w r. 1926 ha 1,064,000.

Azja. Spis ludności w Turcji. Z początkiem b. r. przeprowadzonym zostanie w europejskiej i azjatyckiej Turcji spis ludności.

Uruchomienie pierwszej rafinerji cukru w Turcji. W Turcji uruchomiono z początkiem grudnia z. r. pierwszą rafinerję cukru w Uszaku. Maszynierja jest pochodzenia czechosłowackiego.

Małozajatycki zbiór oliwek w r. 1926 wypadł z powodu posuszy katastrofalnie. Według tymczasowych obliczeń jest on 50% niższy od przeciętnego. Jedynie w okolicy Smyrny zbiory były normalne.

Plany rozbudowy sieci komunikacyjnej w Turcji są wywołane dążnością zachowania ciężkim wysiłkiem zdobytej niepodległości. W sierpniu u. r. przystąpiono do budowy kolei wybrzeżnej, biegnącej z miejscowości Samsun do Czarszembe (40 km, rozstęp osi 750 mm). Wielką linię podłużną anatolijską Angora—Siwas doprowadzono do 342 km; pozostało zatem jeszcze do ukończenia tej budowy 40 km łącznie z mostem na Kizyl-Irmak. Zakończenie prac spodziewane jest najpóźniej w kwietniu b. r. Na wielkiej poprzecznej linii Samsun—Siwas—Kaissari—Ulukiszla—Adana z wiosną br. nastąpić ma przebiecie czarnomorskich gór nadbrzeżnych aż do miejscowości Chausa (tj. 93 km). Praca w tych okolicach połączoną jest z nadzwyczajnymi trudnościami, mimo tego jednak doprowadzenie linii kolejowej do miasta Amasia (137 km) oczekiwane jest z końcem b. r. W związku z budową tej linii kolejowej pozostaje rozbudowa portu Samsun.

Projektowana bocznicą wąskotorowa do kopalni miedzi w Argana Maden, która miała — wybiegając ze stacji Arada położonej w pn. nizinie Mezopotamji — zdążać przez Diarbekr do Argany, została na życzenie gen. sztabu tureckiego zaniechana. W jej miejsce zdecydowano budowę 430 km długiej linii: Keller (120 km na pn. od Aleppo przy kolei bagdadzkiej) — Malacja — Argana — Diarbekr.

O ważne dla Turcji ze względów handlowych połączenie między koleją bagdadzką a odnogą angielskiej linii, dochodzącej wzdłuż zatoki Perskiej 100 km na pd. od Mossulu toczą się rokowania między przedsiębiorstwami a rządem tureckim. Plan połączenia wysunięty został przez przedsiębiorstwa francusko-angielskie, — jest jednak niewątpliwie inspirowany

przez rządy. Automobilizm robi stosunkowo nieznaczne postępy wobec braku technicznie odpowiednich dróg. Stosunkowo duży nacisk leży na lotnictwie. W Kaissari uruchomiono pierwszą turecką fabrykę aparatów. Z wiosną uruchomiona zostanie linia lotnicza Konstantynopol—Angora—Kaissari, łącząca się dalej na wsch. z linią perską.

Oznaki gospodarczego usamodzielniania się Indyj. Wytyczną polityki gospodarczej Anglii powojennej jest stworzenie samostarczalnego organizmu w oparciu się o kolonie, które metropolja pragnie eksploatować jako dostawców surowca i rynku zbytu. Konferencje imperjalne lat ostatnich wykazały silny opór ze strony dominjów przeciw takiemu ich traktowaniu. Dominja prowadzi własną politykę gospodarczą i starają się o uprzemysłowienie i zdobycie tą drogą niezależności gospodarczej od Anglii. Nader charakterystycznym jest pod tym względem rozwój wypadków w Indiach w zakresie handlu bawełną. Od kilku lat rozwija się tam przemysł bawełniany, który zwycięsko konkuruje z importem angielskim. Ponadto eksport surowca z Indyj zwraca się do innych krajów. Import surowca angielskiego zmalał do 1/6-tej.

Zbiór ryżu w Kambodży w kampanji 1925/26 ukształtował się nadzwyczaj pomyślnie. Zebrano o 173.000 więcej aniżeli w roku poprzednim przy zwiększeniu powierzchni obsiewu o 30.000 ha. Przewidziana na eksport ilość ryżu wynosi 125.000 t.

Katolicyzm w Chinach. W grudniowym zeszycie „Misji Katolickich“ spotykamy zestawienie cyfrowe jednostek administracji kościelnej w Chinach. Jest ono zbyt drobiazgowe, by je tu przytoczyć „in extenso“. Według obliczeń (najstarsze daty pochodzą z przed dwóch lat) liczba katolików wynosi około 2.550.000 głów; pozostają oni pod opieką 1.690 księży europejskich i niemal 1.280 kapłanów chińskich.

Odkrycie nowych bogactw mineralnych w Japonji. Blizsze i szczegółowe badania przeprowadzone na Hokkaido wykazały poza siarką, rudami żelaza, manganu, złota, srebra i miedzi obecność niesłychanie bogatych złóż węglowych. Masa węgla wynosi przynajmniej 52 milj. ton. Szacowanie naukowe określa ją na 3.963 milj. ton.

Afryka. Pola złote w Nowej Gwinei zostały stwierdzone w Adie Creek miejscowości, leżącej dziesięć marszów dziennych w głąb wyspy. Do tej pory (15. 10. 1926) znaleziono złota w wartości 55.000 dol. ameryk.

Koleje afrykańskie. Kolej Katanga (Kongo belgijskie) przewiozła w pierwszym półroczu 1925 osób 42.800 (w tym samym okresie 1925 34.600) oraz 1.572.000 t. towaru (1,372 000).

Dawna niemiecka pd.-zach. Afryka, obecnie wchodząca organicznie w skład pd.-afrykańskiej Unji, dostarcza teje Unji mięsa w tak poważnych ilościach, że na kolejach wprowadzono wagony-lodownie. Unja pragnąc wzmocnić związek gospodarczy z nowo pozyskaną dzielnicą, wprowadziła ogólną zniżkę taryf na przesyłki towarowe, idące kolejami.

W Unji zelektryfikowano w celach badawczo-próbnych linię kolejową Maritzburg—Glencoe. Wyniki próby są zadawalające.

Opracowano w szczegółach plan elektryfikacji linii kolejowej Lourenzo—Marques—Komatipoort (granica Transvaalu). Celem zdobycia energii elektrycznej wyzyskane zostaną siły rzeki Incomati.

Żegluga czechosłowacka Trjest—północna Afryka. „Żeglarz Polski“ donosi, że powstało czechosłowackie przedsiębiorstwo żeglugi morskiej „First Czechoslovak Steam Navigation H. Zdenkovic“ z siedzibą handlową w Pradze i administracyjną w Trjeście. Przedsiębiorstwo posiada własne statki, otrzymało obecnie prawo podniesienia bandery czechosłowackiej i będzie utrzymywało żeglugę między Trjestem a północną Afryką.

Tak organizuje swe życie gospodarcze kontynentalna Czechosłowacja, a co się dzieje u nas, którzy mamy dostęp do morza.

Hodowla owiec we francuskim Marokko czyni trwałe postępy. W r. 1925 liczono około 6 i pół miliona sztuk, które dostarczyły na wywóz 5.300 ton wełny nieczyszczonej, 1.500 t. wełny czyszczonej, 2.850 t. skóry, 90 t. dywanów. Ponadto eksportowano 180.000 zwierząt żyjących.

Zajęcie oazy Djarabub przez Włochów jest w stosunkach politycznych pn. Afryki pierwszorzędnym znaczeniem. Wprawdzie oaza Djarabub nie przedstawia żadnych niemal walorów gospodarczych — niemniej jednak

położona między korytarzem przedpustynnym Cyrenajki a obszarami egipskimi posiada wielkie znaczenie komunikacyjne, do czego dodać jeszcze należy, że zajmuje ona stanowisko ośrodka religijnego dla szczepu i sekty Senussi.

Podniesienie tamy w Assuanie jest przedmiotem obrad obecnego rządu egipskiego. Jak z powyższego widać pierwotny projekt (poprzedniego rządu) budowy nowej tamy w Djebel—Aulja upadł.

Ameryka. *Zbiory w Kanadzie* wypadły w roku 1926 gorzej aniżeli w r. 1925. Według ostatecznych urzędowych tamtejszych obliczeń zebrano pszenicy 406 milj. buszli (411 milj. w r. 1925), owsa 365 milj. buszli (513), nasienia Inianego 7 milj. buszli (9·3).

Ruch ludności w Argentynie. Ludność w Argentynie wynosiła w roku 1869¹⁾ 1,830.214 mieszk., w r. 1895¹⁾ 3,954.911, w r. 1914¹⁾ 7,885.237, w roku 1915²⁾ 8,042.486, w r. 1920²⁾ 8,696.389, w r. 1925²⁾ 10.087.118.

Ruch ludności w Argentynie jest konsekwencją przyrostu naturalnego i migracji, względnie emigracji.

	W latach	1910/13	1914 19	1920 24	1925
	zwiększyła się ludność na 1000 mieszk. o				
przez przyrost naturalny		20 67	17 53	18 12	18 34
„ immigrację		+ 23 54	— 4 04	+ 10 59	+ 7 61
razem		+ 44 21	+ 13 49	+ 28 71	+ 25 95

Tablica ta wskazuje wyraźnie, w jak wysokim stopniu, po zakończeniu wojny rozwinął się w Argentynie ruch powrotny ludności.

Ewidencja przyptywu i odpływu ludności prowadzoną jest w Argentynie przez dwie instytucje i przez Generalną Dyrekcję dla spraw Immigracji i przez Prefekturę Marynarki. Ponieważ wyniki cyfrowe badań, przeprowadzonych przez te instytucje, są różne — przeto ich uzgodnieniem zajmuje się Centralne Biuro Statystyczne.

Użytkowanie ziemi ornej w Argentynie. Według urzędowych danych w r. 1926/27 dokonano w Argentynie następujących obsiewów ważniejszych ziemioplodów: pszenica 7,800.000 ha (w latach 1920 25 średnio 6,582.000 ha), len 2,700.000 ha (2,114.000), owses 1,283.000 ha (1,077.000), jęczmień 396.000 ha (294.000), żyto 220.000 ha (154.000). W stosunku do poprzedniego roku jest ogólna powierzchnia wzięta pod uprawę o 253.040 ha większa t. j. wzrost jej wynosi 2·1%. W ten sposób powierzchnia uprawna w r. 1926/27 wyraża się cyfrą 12,425.400.

Elektryfikacja kolei w Chile postępuje. W r. 1923 zelektryfikowano linię Santiago - Valparaiso. Obecnie podjęto prace nad koleją San Antonio—Talca.

Stan dróg kołowych w Chile pozostawia widocznie wiele do życzenia, skoro w związku z silnymi deszczami zimą, uniemożliwiającemi komunikację lądową, nawrócono do zapoczątkowanych przed 80 laty robót regulacyjno-rzecznych, ażeby w ten sposób utrzymać w ziemie komunikację wodną. Idzie o regulację rzeki Inague w sąsiedztwie Valdivii.

Rozbudowa aparatu komunikacji żelaznej w Kolumbji. W b. r. projektowana jest rozbudowa następujących linii kolei żelaznej: 1. Centralna kolej pn. Bogota—Puerto—Wilches. 2. Tolima—Huila—Caqueta aż do Neivas. 3. Kolej zachodnia Cartagena—Colombolo. 4. Kolej pacyficzna Popayán—Pasto o 100 km dalej aż do Patia. 5. Ibagué—Armenia. 6. Kolej Carrare: z miejscowości Punja do centr. kolei pn. 7. Cocuta—Pomplona. 8. Kolej Narino: w Agua, clara do Piedrancha

Rurociąg naftowy Barranca—Cartagena. W Kolumbji przystąpiono do budowy rurociągu naftowego między Barranca a Cartagena. Rurociąg o przekroju 10 cali przepuszczać może dziennie 30.000 beczek nafty. Wzdłuż rurociągu ma biec szosa asfaltowana.

Kolonizacja Sierry Nevada w Santa Marta (departament Magdalena, Kolumbia). Towarzystwo kolonizacyjne w Bogocie zawarło 17-letni kontrakt z rządem Kolumbji, zobowiązując się zasiedlić 50.000 ha kraju ilością niemniej-

¹⁾ Daty oparte na spisach.

²⁾ Daty obliczone dla 31. grudnia każdego roku.

szą jak 2.000 kolonistów. Najwyższa działka ziemi wynosi 25 ha. Według doniesień dzienników amerykańskich towarzystwo zamierza osadzać Niemców.

Powierzchnia rolnicza wyzyskiwana w Urugwaju wynosiła w r. 1912 13 872.000 ha (pow. państwa 18,693.000 ha); w r. 1925/26 876.000 ha.

Tacna i Arica. Spór graniczny między Peru i Chile nie został rozwiązany ani w drodze plebiscytu ani przez interwencję Stanów Zjednoczonych A. P. Obecnie toczą się pertraktacje dyplomatyczne między rządami obydwóch państw w Washingtonie. Istnieją 3 możliwości rozwiązania sporu: 1. odstąpienie spornego pasa w całości jednemu z zainteresowanych państw; 2. podział spornego obszaru w ten sposób, by Tacnę włączyć do Peru, Chile zaś powiększyć o Aricę; 3. lub neutralizacja. Stany Zjednoczone proponują neutralizację. Na podział nie godzi się Peru, tak, że sprawa nadal daleką jest od ostatecznego załatwienia.

V. Recenzje (*Compte-rendus*).

Dr. Wł. Gumpłowicz. „Geografja Gospodarcza“. Warszawa F. Hoesick 1927. Na wstępie daje autor zwięzłą definicję geografji gospodarczej ogólnej i szczegółowej. Zgodnie z tym podziałem znajdujemy w części pierwszej opis surowców, mających wartość gospodarczą. Część druga szczegółowa podaje przegląd krajów, traktując każde państwo oddzielnie pod względem gospodarczym.

Idea przewodnia tej książki jest, by te poszczególne zjawiska wiązać ze sobą przyczynowo-geograficznie, co też autor w obu częściach konsekwentnie przeprowadza. Podnieść godzi się tu również gruntowną wiedzę autora i obfite nagromadzenie materiału faktycznego. Przy końcu książki umieszczona jest bibliografja, uzupełnienia oraz obszerny skorowidz. A. N.

Rundo. O wartościach charakterystycznych wodostanu i przepływu rzek. Sur les valeurs caractéristiques du régime des eaux. Prace Meteorolog. i Hydrogr. Warszawa. Etudes Météorol. et hydrogr. Varsovie, 1925/26, z. 2.

Autor stwierdza brak jednolitej metody wyznaczania charakterystycznych wartości wodostanu rzek i chaotyczną w tym zakresie terminologję. Wyróżniając jako stany cechujące: „średni“, „zwyczajny“ i „najdłużej trwający“ wykazuje rozbieżność poglądów na znaczenie stanów średnich jako wskaźników trybie zjawisk hydrologicznych, rozmaitość określenia stanu zwyczajnego i najdłużej trwającego, którego wartość dla charakterystyki najczęstszego powtarzania się zjawisk hydrologicznych w danym okresie również rozmaicie bywa oceniana. Po matematycznej analizie wzajemnego stosunku trzech powyższych wartości wodostanu, dokonanej pod kątem własności szeregów rozdzielczych, podkreśla wpływ wezbrań na rodzaj asymetrii krzywej częstotliwości, której ustalenie dla wodostanu względem przepływu charakteryzuje tryb hydrologiczny. Wyznacza się ją na podstawie określenia średniego odchylenia i skośności, znamion dyspersji rozdzielczego szeregu. Jako przykład znajdujemy obliczenia, dotyczące wodostanów Warty pod Poznaniem za r. 1921. W dalszym ciągu omawia autor znaczenie t. z. krzywej koncentracji, służącej do charakterystyki układów rozdzielczych, używanej przez amerykańskich i francuskich statystyków i ekonomistów — stosowanej już dla hydrologji we Włoszech. Dla przykładu mamy zestawienie wykresów opadu i odpływu Tybru

i Arno z krzywą koncentrycznych wodostanów Niemna. Podkreśliwszy z kolei potrzebę uzgodnienia zasięgu „stref“, cechujących wodostany, względnie przepływy („wysoki“, „średni“, „niski“) wykazuje autor na przykładach przyjętych w różnych państwach norm katastru sił wodnych, że zarówno terminologia jak metody obliczeń charakterystycznych wartości przepływu rzek są różne i podnosi słusznie potrzebę międzynarodowego ujednostajnienia metodyki dla jednolitej oceny zasobów energii wodnej różnych państw.

J. S.

Serja 50 fotografii stereoskopowych. Wydawnictwo to księgarni „Kresy“ w Cieszynie obejmuje 32 zdjęcia poświęcone Krakowowi i jego zabytkom (z tego 14 z katedry wawelskiej), 8 Tatrom, 10 Pieninom. Zarówno krakowskie — wyraźne i dobrze wybrane — jak krajobrazowe nadają się doskonale jako środek pomocniczy przy nauczania geografji Polski. Niektóre z taternickich są nieco zbyt ciemne, niemniej takie jak Czarny Staw i Morskie Oko widziane z Rysów, piargi nad Żabim Stawem etc. dobrze ilustrują Tatry. Śliczne i bardzo instruktywne są zdjęcia z Pienin. Widoki Sokolicy, Hukowej Skały, Czertezika służyć mogą za wzór dobrych fotografii krajobrazowych. Byłoby nader pożądane, by pożyteczne wydawnictwo objęło dalsze obszary Polski.

J. S.

D. Szymkiewicz. Études climatologiques VII—X. (Acta Soc. Botan. Poloniae, Vol. IV, Nr. 1, Warszawa 1926).

W notatce VII p. t. „Remarques sur la classification des climats“ podniesiono niedostateczność stosowania do rozważań biogeograficznych podziału klimatów na oceaniczne i kontynentalne, opartego na wielkości rocznej amplitudy temperatury i na ilości opadów. Dla rośliny ważniejszą od amplitudy jest sama temperatura. Tej samej amplitudzie termicznej odpowiadają bardzo różne stosunki opadowe i termiczne (pustynia — tundra!). Sam charakter oceaniczny lub kontynentalny klimatu nie określa formy rośliny — klasyfikacja klimatów dla celów fitogeografji ekologicznej należałoby oprzeć na wynikach czynników bezpośrednio oddziaływujących na roślinę, niż wielkość rocznego wahanja temperatury powietrza.

W notatce VIII („Sur la corrélation entre les facteurs agissant sur l'évaporation et la transpiration“) zwrócono uwagę na związek zachodzący między wielkością „wskaznika parowania“, chylnością wiatru i intensywnością promieniowania, polegający na tem, że wszystkie te wyniki słabe nocą, wzrastają rankiem, osiągają maksimum koło południa i opadają ku wieczorowi. Kulminacja ich nie przypada zresztą równocześnie. Autor podkreśla znaczenie powyższej korelacji dla życia roślin.

Notatkę IX („Sur l'importance de mesures de la nébulosité pour la phytogéographie écologique“) poświęcono stwierdzeniu, że wielkość wypromieniowania słonecznego dostającego się na powierzchnię ziemi zależy, poza kątem padania promieni (który dla niewielkiego obszaru można uważać za jednakowy), przedewszystkiem od stopnia zachmurzenia. Wpływ zachmurzenia na promieniowanie a przez to na roślinność, ilustruje mapa średniego rocznego za-

chmurzenia na kuli ziemskiej, na której powierzchnie słabego zachmurzenia pokrywają się z obszarami suchymi, pustynnymi.

W notatce X („Sur un nouvel actinomètre“) znajdujemy opis nowego aktynometru pomysłu autora: są to dwa termometry, z których jeden jest zaczerniony, drugi zabieleny. Różnica podanych przez nie temperatur odpowiada intensywności radiacji. Wadą instrumentu jest powolność, z jaką tu następuje równowaga termiczna, i czułość na wpływ wiatru. Porównania z aktynometrem Abbota wykazało średni błąd około 3%.

VIII. Literatura. (*Littérature*).

Literatura polska (*Littérature polonaise*).

Polska. — Biogeografia. (Pologne. — Biogéographie).

Sokołowski Marjan, Nowsze badania nad wpływem charakteru klimatu na zasięgi drzew, Sylwan 1923, styczeń, str. 25—36.

Sokołowski Stanisław, Z biologii lasu odroślowego, ibd. 1925, styczeń—luty, 1—6 str.

Stach Stefan, *Lygris testata* var. *insulicola* Stgr., z wyżynnych torfowisk Podhala, *Lygris testata* var. *insulicola* S'gr. aus den Hochmooren von Podhale (süd.-westl. Polen), Sprawozd. Komisji Fizjogr., 1926, LX, 135—141 str.

Stach Jan, Polskie przerutki (Machilidae ordo Thysanura), ich rozszedlenie i znaczenie dla pewnych zagadnień zoogeograficznych, Über die in Polen vorkommenden Felsenspringer und über die Bedeutung dieser Insekten zur Beurteilung einiger zoogeografischer Probleme, ibd., LX, 143—160 str.

Suchecki Kazimierz, W obronie jodły, Sylwan 1923, maj, 100—106 str.

Wierdak Szymon, Z obserwacji fenologicznych nad rozwojem buka i dębu w r. 1923, ibd. 1924, kwiecień-maj, 64—68 str.

Woszczyński St. i Łuczkiwicz W., Nieco o ekonomiczności przemian zbiorowisk roślinnych, Przegląd leśniczy 1926, z. 1.

Woszczyński St. i Łuczkiwicz W., Ogólna organizacja zbiorowisk drzewnych i podstawy ich ewolucji, Las Polski 1924, z. 9.

Wróblewski R. Żubr Białowieskiej Puszczy, Rozprawy Biologiczne, II, 1924, z. I—IV.

Polska. — Literatura regionalna. (Pologne. — Littérature regionale).

Bochnia, Zeszyt monograficzny „Orlego Lotu“, 1926, październik.

Bykowski Jaxa Ludwik, Lwów i okolica jako teren przyrodniczych obserwacji i wycieczek, Warszawa 1926.

Czarnowski J. St., Notatki archeologiczne okolic Miechowa, Ziemia 1926, Nr. 15—16, str. 240—244.

Gąsiorowski Henryk, Z naszych rezerwatów cisowych, Nos réserves de forêts d'ifs, Ochrona Przyrody (La protection de la Nature), 1926, z. 6, str. 79—84.

Grzelak Władysław, Łódką z biegiem Wisły, z przedmową

Aleksandra Janowskiego, Warszawa, Polska Składnica Pomocy Szkolnych, 1926.

Haushofer A., Der Staat Danzig, Ztschft d. Ges. f. Erdkunde in Berlin, 1926, Nr. 7/8, str. 335—351.

Hujda Antoni, Miasto Łuck w świetle cyfr i faktów, Samorząd 1926, Nr. 40, str. 828—831.

Jedliński Wł., O organizacji i ochronie rezerwatów leśnych, szczególnie rezerwatu na Łysicy w górach Św.-Krzyskich i t. d., Las Polski 1925, z. 7.

Karasiewicz Kazimierz, Bory Tucholskie, Warszawa, Ruch 1926, 103 str.

Kobendza R., Projekt rezerwatu w puszczy Kampinoskiej, Las Polski 1924, z. 5.

Kobendza R., Modrzewina w Małej Wsi pod Grójcem, ibd., 1925, z. 8.

Kochanowski C., Ochrona kosodrzewiny, Sylwan 1926, maj, str. 160—162.

Kozłowska Aniela, Rezerwat stepowy w Jaksicach w ziemi Miechowskiej, Réserve steppique à Jaksice, près Miechów, Ochrona Przyrody, La protection de la nature, 1926, z. 6, str. 68—72.

Krzemieniewski S., Chomic w Krzywczycach pod Lwowem, Chomic à Krzywczyce, près Léopol, La protection de la nature, ibd., str. 72—75.

Krzemieniewski S., Czy to może być? (w sprawie rabunkowej eksploatacji kosodrzewiny w Czarnohorze), Sylwan 1923, marzec, 49—52 str.

Kulczyński S., Kozikowski A., Wilczyński T., Czarna Hora jako rezerwat przyrodniczy, Projet de réserve de la nature à Czarna Hora, Ochrona Przyrody, La protection de la nature, 1926, z. 6, str. 23—34.

Libczak M. A., Niebezpieczeństwo ponownego rozmnożenia kornika w Tatrach, Las Polski 1925, z. 4.

Lipno — miasto województwa Warszawskiego, Ziemia 1926, Nr. 17, str. 266—268.

Meljoracyj rolnych na Pomorzu, Rzut oka na stan i potrzeby — „Kłosa” 1925, Nr. 14.

Mroczkiewicz Leon, Jarzębina szwedzka na kępie Radłowskiej, Sylwan 1925, marzec-kwiecień-maj, 49—59 str.

Nowiński Marjan, Las klasztorny pod Leżajskiem, Forêt „monacale” près Leżajsk, Ochrona przyrody, La protection de la nature, 1926, z. 6, str. 75—79.

Nowogródzkie, Praca zbiorowa wydana staraniem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, pod redakcją Wacława Borowego, Warszawa 1926 (Rozszerzona odbitka z potrójnego zeszytu Nr. 10—12 „Ziemi”).

Pałkowski Aleksander, Życie kraju (Nr. 17, str. 262—263), Wileńszczyzna (Nr. 18, str. 280—282) (dużo danych bibliograficznych), Ziemia 1926.

Pawłowski Stanisław, Z wycieczki na górę Halicz w Bieszczadach Zachodnich, ibd., Nr. 17, str. 254—256.

Rydzewski B., Karpowicz B., Kołodziejczyk I., Świtez Nowogródzka jako rezerwat przyrody, *Projet de réserve de la nature du lac Switez, Ochrona Przyrody, La protection de la nature*, 1926, z. 6, str. 50—63.

Sędczyniak St., Puszcza Białowieska jako teren łowiecki przed wojną światową, *Las Polski* 1925, z. 6, 7, 9.

Ślaski Bolesław, Z ziemi Puckiej, nad Małym morzem u wielkiego strądu, *Warszawa, Rola* 1926, str. 31.

Smoleński Jerzy, Praca krajoznawcza w Estonji jako przykład organizacji, *Ziemia* 1926, Nr. 21, str. 321—323.

Suchecki Kazimierz, Kilka słów o lasach „Ojcowa“, *Sylwan* 1925, styczeń-luty, str. 6—13.

Sukertowa Emilia, Zaleszczyki, *Ziemia* 1926, Nr. 20, strona 302—304.

Szafranówna Helena, Łąki nad Piaśnicą, *Przyrodnik* 1926, z. 6, str. 269—275.

Szykowski L., Żaglówką z Warszawy do Kopenhagi, *Sport Wodny* 1926, Nr. 13, str. 185—186.

Wodiczko Adam, Ochrona pierwotnej szaty roślinnej na Pomorzu, *Protection de la flore primitive de Poméranie, Ochrona Przyrody, La protection de la nature*, 1926, z. 6, str. 36—49.

Zurowski Józef, O dotychczasowym stanie badań przedhistorycznych okolicy Krakowa, o ich postępie w latach ostatnich i o planie na przyszłość, O. z „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologicznych“, *Kraków* 1925, str. 12.

Polska. — Fizjografja (*Pologne. — Physiographie*).

Bartniccy St. L.-Klimowicz W., Burze i orkan w Polsce w dniu 26 kwietnia 1926 r., *Orages et tempêtes survenues en Pologne le 26 avril 1926*, Państwowy Instytut Meteorolog., *Warszawa* 1926, 4° str. 13.

Biedkówna Zofja, Krajobraz przełomu Sanu, *Le paysage de la vallée transversale du San. II Sprawozd. Nauk. Krak. Koła Geogr., Kraków, „Orbis“* 1926, str. 15—17.

Bruderer W., Brzeźne jednostki tektoniczne Polskich Karpat Pokuckich, *Les unités tectoniques bordières des Karpates Polonaises Orientales*, *Sprawozd. P. I. Geol. (Bull. du Service Géol. d. Pologne, Varsovie)*, 585—639 str., 1925—1926, III, 3—4.

Bukowski Gejza, O budowie rąbka fliszu w okolicy Bochni, *Über den Bau des Flyschsaumes in der Gegend von Bochnia*, *ibid.*, 640—653 str.

De Cizancourt M. i H., Sprawozdanie z badań dokonanych w północno-wschodniej części arkusza Turka, *C. R. des recherches effectuées pour la partie N-E. de la feuille Turka. Pos. Nauk. P. I. Geol., C. R. d. Séances d. Service Géol. d. Pologne* 1926, Nr. 15, p. 27—28.

Czarnocki Stan., Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1925 na arkuszu „Brzeszcze“ mapy geologicznej Polskiego Zagłębia Węglowego w skali 1:25000, *C. R. des recherches géologiques exécutées en 1925 pour la feuille Brzeszcze*

de la carte géologique du Bassin Houiller Polonais au 25000-e ibd. 1—2 str.

Czarnocki J., Wyniki badań geologicznych w południowo-zachodniej i zachodniej części gór Świętokrzyskich, Résultats des recherches géologiques dans la partie sud-ouest et ouest du Massif de Świąty Krzyż, ibd., str. 31—37.

Doktorowicz Hrebnicki St., 1. Sprawozdanie z badań, wykonanych w r. 1925 w północnej części Polskiego Zagłębia Węglowego, C. R. des recherches géologiques exécutées en 1925 dans la partie nord du Bassin Houiller Polonais. 2. Sprawozdanie z delegacji do Krzemieńca w celu zbadania warunków występowania węgla brunatnego, C. R. d'une excursion aux environs de Krzemieniec faite pour explorer les conditions de gisement des lignites, ibd. str. 8—11.

Galankówna Marja, Morfologia okolic Sanoka, Sur la morphologie des environs de Sanok, II Sprawozd. Nauk. Krak. Koła Geogr., Kraków, Orbis 1926, str. 18—23.

Gotkiewicz Marjan, Problem górnej Orawy, Le problème d'haute Orawa, ibd. 24—28 str.

Halicki Bronisław, Kilka uwag o morfologii Podhala, Quelques remarques sur la morphologie de Podhale, ibd., 29—36 str.

Hausbrandt J., Kilka spostrzeżeń nad zmianami kwasowości gleb leśnych w gospodarstwie zrębowem, Las Polski 1925, Nr. 9, str. 442—476.

Horowitz L., Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w roku 1925 w południowej części arkusza Stary Sambor, Compte-rendu des recherches géologiques effectuées en 1925 dans la partie méridionale de la feuille Stary Sambor, Sprawozd. P. I. Geol. (Bull. du Service Géol. d. Pologne — Varsovie), 1925—1926, II, 3—4, 653—695.

Horowitz L., Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1925 na arkuszu Stary Sambor, C. R. des recherches géologiques exécutées en 1925 sur la feuille Stary Sambor, Pos. Nauk. P. I. Geol., C. R. d. Séances d. Service Géol. d. Pologne 1926, Nr. 15, p. 26—27.

Jabłoński E., Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1925, C. R. des recherches géologiques exécutées en 1925, ibd., str. 23—24.

Jaskólski St., Łupki chlorytowe Tatr Zachodnich, Sprawozd. z czynności i pos. P. A. U. 1926, Nr. 7, str. 14—15.

Rosińska-Bartnicka St., Chłody majowe w roku 1926, Wiad. Meteorolog. 1926, maj, str. 133—134.

Kowalczewski B., O wapieniu muszlowym na zboczu południowym gór Świętokrzyskich między rzeką Łośną i Czarną Nidą, Sur le Muschelkalk du versant méridional du Massif de Świąty Krzyż entre la Łośna et la Czarna Nida, Sprawozd. P. I. Geol. (Bull. du Service Géol. d. Pologne — Varsovie), 1928—1926 III, 3—4, 468—492 str.